

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

**ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi esityksessä ehdotetaan, että lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettu osittainen hoitoraha korotetaan nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kalenterikuukaudelta ja oikeus osittaiseen hoitorahaan laajennetaan koskemaan perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen osallistuvan lapsen vanhempia. Vanhemmalla olisi oikeus osittaiseen hoitorahaan myös silloin, kun lapsi osallistuu varsinaisen koulun aloittamista edeltävänä

lukuvuotena oppivelvollisena esiopetukseen. Lisäksi ehdotetaan, että osittaista hoitorahaa olisi mahdollista maksaa molemmille vanhemmille, vaikka heidän osittainen hoitopaansa ajoittuisikin samalle kalenterijaksolle.

Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Osa laista on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004 ja osa laista 1 päivänä elokuuta 2004.

**PERUSTELUT**

**1. Nykytila**

Osittainen hoitovapaa on yksi keino sovittaa työaikajärjestelyin työ- ja perhe-elämän vaatimuksia. Sitä koskevat säännökset ovat työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:ssä. Osittaisen hoitovapaan ajalta alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla on oikeus saada lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 13 §:n mukaista osittaista hoitorahaa.

Osittaisella hoitovapaalla tarkoitetaan vuorokautisen tai viikoittaisen työajan lyhennyksenä toteutettavaa hoitovapaata. Osittaista hoitovapaata on oikeus saada, kun hakija on ollut vähintään 12 kuukautta saman työnantajan palveluksessa viimeisen 24 kuukauden aikana. Osittainen hoitovapaa annetaan lyhentämällä vuorokautinen työaika kuudeksi tunniksi. Jos työaika on järjestetty keskimääräiseksi, se tulee lyhentää keskimäärin 30 tunniksi viikossa. Osittaista hoitovapaata voi

saada sen kalenterivuoden loppuun, jona lapsi aloittaa peruskoulun.

Osittainen hoitovapaa edellyttää työntekijän ja työnantajan välistä sopimusta. Työntekijällä ei ole subjektiivista oikeutta lyhentää työaikaansa osittaista hoitovapaata koskevien säännösten nojalla. Toisaalta työnantaja voi kieltäytyä sopimasta vapaasta tai antamasta sitä vain, jos vapaasta aiheutuu työpaikan tuotanto- tai palvelutoiminnalle vakavaa haittaa, jota ei voida välttää kohtuullisilla työn järjestelyillä.

Lapsen kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n mukaan virka- tai työsuhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa. Osittaista hoitorahaa ei makseta, kun lapsen vanhempi tai muu huoltaja itse hoitaa lasta saaden kotihoidon tukea.

Osittaista hoitorahaa ei makseta ajalta, jolta perheellä on oikeus saada äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa. Jos perheellä ei ole oikeutta äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaan taikka osittaiseen vanhempainrahaan, tukea ei kuitenkaan makseta ennen kuin sairausvakuutuslain (364/1963) mukainen edellä tarkoitettu aika on päättynyt. Tukea ei myöskään makseta erityisäitiysrahan maksamisajalta.

Osittainen hoitoraha on kalenterikuukaudessa 63,07 euroa. Tukeen on oikeutettu ainoastaan toinen lapsen vanhemmista tai yksi lapsen muu huoltaja. Tuki on maksettu sille vanhemmalle, joka lasta pääasiallisesti hoitaa. Jos molemmat vanhemmat hoitavat lasta, he voivat käytännössä valita, kummalle tuki maksetaan, tai jakottaa tuen maksamisen vuorotellen kummallekin vanhemmalle. Kunnakin kuukautena voi kuitenkin olla vain yksi tuen saaja.

Osittaisen hoitorahan rahoitus jakautuu nykyisin valtion ja kuntien kesken. Tämän hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä on tullut esille, että perheille kohdentuvan kunnallisen palvelutarjonnan laajentuessa on tarve arvioida uudelleen työajan lyhennyksenä toteutettavan hoitovapaan tarkoituksenmukaisin rahoitustapa. Asiaan ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollista ottaa kantaa.

## 2. Ehdotetut muutokset

Pääministeri Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseksi osittaista hoitorahaa korotetaan.

Osittaista hoitorahaa ehdotetaan korotettavaksi nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kalenterikuukaudessa vuoden 2004 alusta lukien (lapsen kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n 4 momentti).

Tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä osapuolet sopivat kolmikantaisen työryhmän asettamisesta kehittämään osittaista hoitovapaata, jotta työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen helpottuisi. Työministeriö asetti työryhmän 2 päivänä helmikuuta 2003. Siinä olivat edustettuina työministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitos sekä kaikki työmarkkinakeskusjärjestöt. Työryhmä ehdotti

työsopimuslakia muutettavaksi siten, että työntekijälle tulee oikeus osittaiseen hoitovapaaseen siihen saakka, kun lapsen toinen lukuvuosi perusopetuksessa päättyy. Työryhmän esitykseen perustuva hallituksen esitys (HE 22/2003 vp) annettiin eduskunnalle 6 päivänä kesäkuuta 2003.

Osittaisen hoitovapaan laajentamisen lisäksi on tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä sovittu laadittavaksi esitys osittaisen hoitorahan maksamisen laajentamiseksi koskemaan perusopetuksen aloittavan lapsen huoltajia lapsen kahden ensimmäisen lukuvuoden ajan. Sama esitys sisältyy myös hallituksen ohjelmaan.

Oppivelvollisuus alkaa tavallisesti sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus voi alkaa poikkeuksellisesti jo vuotta tätä aiemmin, jos lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi perusopetukselle säädetyt tavoitteita ei ilmeisesti saavuteta yhdeksässä vuodessa (perusopetuslain, 628,1998, 25 §:n 2 momentti). Toisaalta perusopetuslain 27 §:n nojalla lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin, jos psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella todetaan, että lapsella ei vielä seitsemänvuotiaana ole riittäviä edellytyksiä aloittaa koulunkäyntiä. Perusopetuslain 26a §:n mukaan pidennetty oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella ja sellaisella lapsella, joka aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, on oikeus saada esiopetusta myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna.

Työministeriön asettamassa työryhmässä oltiin yksimielisiä siitä, että oikeus osittaiseen hoitorahaan tulisi olla myös vanhemmilla, joiden lapsi on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä tai on saanut koululyykkäystä, ja osallistuu ennen varsinaisen perusopetuksen aloittamista oppivelvollisena esiopetukseen.

Lapsen kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus osittaiseen hoitorahaan laajennetaan koskemaan myös perusopetuksen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden aikaa. Vanhemmalla olisi oikeus osittaiseen hoitorahaan myös silloin, kun lapsi osallistuu varsinaisen koulun aloittamista edeltävänä lukuvuotena oppivelvollisena esi-

opetukseen perusopetuslain 26a §:n mukaisesti.

Osittaisen hoitovapaoikeuden laajennusta valmistellut työryhmä esitti myös selkiytettäväksi periaatetta, jonka mukaan molempien vanhempien hoitovapajaksot voivat ajoittua samalle kalenterijaksolle, mikäli vanhemmat eivät ole yhtä aikaa hoitovapaalla.

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan lapsen kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:ään lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan osittaista hoitorahaa olisi mahdollista maksaa molemmille vanhemmille tai muille huoltajille, vaikka heidän osittainen hoitovapaansa ajoittuisikin samalle kalenterijaksolle. Edellytyksenä olisi, että he eivät pidä työsopimuslain 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettua osittaista hoitovapaaata yhtäaikaisesti. Vanhemmat voivat siten käyttää osittaista hoitovapaaata esimerkiksi niin, että saman kalenterijakson aikana toinen vanhemmista hoitaa lasta aamupäivisin ja toinen iltapäivisin. Tällöin perheen ei tarvitsisi järjestää lapselle hoitopaikkaa.

Ehdotetun muutoksen johdosta lapsen kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi toinen virke, jonka mukaan tukeen on tällä hetkellä oikeutettu ainoastaan toinen lapsen vanhemmista tai yksi lapsen muu huoltaja.

### 3. Esityksen vaikutukset

#### 3.1. Julkistaloudelliset vaikutukset

Vuonna 2002 osittaista hoitorahaa sai keskimäärin 1 800 työaikaansa lapsen hoidon vuoksi lyhentänyttä huoltajaa, jolloin kokonaismenot olivat vuositasolla 1 390 000 euroa.

Osittaisen hoitorahan korottaminen 6,93 eurolla nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kalenterikuukaudessa lisää kuntien kustannuksia 150 000 eurolla, mistä valtionosuus on 48 000 euroa.

On arvioitu, että noin 10 prosenttia perusopetuksen ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden tai sitä ennen oppivelvollisena esiopetukseen osallistuvien lasten vanhemmista käyttäisi oikeuttaan osittaiseen hoitovapaaan. Kuntien lisäkustannukset olisivat siten

vuositasolla 8 620 000 euroa, mistä valtionosuus on 2 750 000 euroa. Laajennettu oikeus osittaiseen hoitorahaan ehdotetaan tulevaksi voimaan elokuun 1 päivänä 2004. Vuonna 2004 kuntien menot lisääntyisivät 3 590 000 euroa, josta valtionosuus (31,89 %) olisi 1 145 000 euroa.

Yhteensä lainmuutoksen aiheuttamat kustannukset kunnille vuonna 2004 ovat 3 740 000 euroa, mistä valtionosuus (31,89 %) on 1 193 000 euroa.

#### 3.2. Vaikutukset perheiden asemaan

Esityksen tarkoituksena on tukea pienten lasten vanhempia heidän joutuessaan yhteen sovittamaan perhe- ja työelämän vaatimuksia. Työsopimuslakiin ehdotetun muutoksen mukaisen, laajennetun osittaisen hoitovapaoikeuden tavoitteena on, että kumpikin vanhemmista voi omalta osaltaan kantaa vastuuta lapsen hoitamisesta ja kuitenkin osallistua työelämään. Järjestely mahdollistaa sen, että lapsi voi olla kokoaikaisesti omien vanhempiensa hoidossa. Laajamittaisesti toteutessaan järjestely myös parantaa sukupuolten välistä tasa-arvoa työelämässä.

Laajennetun hoitovapaoikeuden käytön tueksi on syytä laajentaa oikeutta osittaiseen hoitorahaan. Esitysten tavoitteena on muun muassa antaa perheille vaihtoehtoja järjestää pienen koululaisen hoito koulujajan ulkopuolella.

#### 4. Asian valmistelu

Esitys perustuu työmarkkinakeskusjärjestöjen vuosille 2003—2004 tekemään tulopoliittiseen sopimukseen.

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelun yhteydessä on kuultu Suomen Kuntaliiton ja Kansaneläkelaitoksen edustajia. Esityksestä on käyty kuntalain 8 §:n 3 momentin mukainen neuvottelu.

#### 5. Voimaantulo

Osittaisen hoitorahan määrää koskeva 13 §:n 4 momentti ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004. Oikeutta osittaiseen hoitorahaan koskevat 13 §:n 1 ja

5 momentti ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus*

## Laki

### lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*muutetaan* lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 momentti laissa 562/2000, sekä

*lisätään* 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 562/2000 ja laissa 1078/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

#### 13 §

##### *Osittainen hoitoraha*

Virka- tai työsuhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa. Lapsen vanhemmalla tai huoltajalla on oikeus osittaiseen hoitorahaan samoin edellytyksin myös silloin, kun lapsi osallistuu perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen, tai kun lapsi osallistuu oppivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävänä lukuvuotena oppivelvollisena esiopetukseen.

Osittainen hoitoraha on 70 euroa kalenterikuukaudessa.

Molemmilla vanhemmilla tai huoltajilla on oikeus saada osittaista hoitorahaa saman kalenterijakson ajalta, edellyttäen, että he eivät pidä työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettua osittaista hoitovapaata yhtäaikaisesti.

Tämä laki tulee voimaan siten, että 13 §:n 4 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2004 ja 13 §:n 1 ja 5 momentti 1 päivänä elokuuta 2004.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 26 päivänä syyskuuta 2003

**Tasavallan Presidentti**

**TARJA HALONEN**

Peruspalveluministeri *Liisa Hyssälä*

## Laki

### lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*muutetaan* lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 momentti laissa 562/2000, sekä

*lisätään* 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 562/2000 ja laissa 1078/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

13 §

*Osittainen hoitoraha*

Virka- tai työsuhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa.

---

Osittainen hoitoraha on kalenterikuukaudessa 63,07 euroa. Tukeen on oikeutettu ainoastaan toinen lapsen vanhemmista tai yksi lapsen muu huoltaja.

*Ehdotus*

13 §

*Osittainen hoitoraha*

Virka- tai työsuhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa. *Lapsen vanhemmalla tai huoltajalla on oikeus osittaiseen hoitorahaan samoin edellytyksin myös silloin, kun lapsi osallistuu perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen, tai kun lapsi osallistuu oppivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävänä lukuvuotena oppivelvollisena esiopetukseen.*

---

Osittainen hoitoraha on 70 euroa kalenterikuukaudessa.

*Molemmilla vanhemmilla tai huoltajilla on oikeus saada osittaista hoitorahaa saman kalenterijakson ajalta, edellyttäen, että he eivät pidä työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:ssä tarkoitettua osittaista hoitovapaata yhtäaikaisesti.*

---

*Tämä laki tulee voimaan siten, että 13 §:n 4 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004 ja 13 §:n 1 ja 5 momentti 1 päivänä elokuuta 2004.*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.*

---